

Terör Örgütlerinin Hashtag Aktivizmi Üzerinden Karşılaştırmalı Sosyal Ağ Analizi

Mehmet Seyman Önder*

Öz

Sosyal medya başta olmak üzere iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler terör örgütlerinin aktivist yaklaşımlarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Örgütler geleneksel eylemlerini sürdürüyor olsalar da asıl eylemselliklerini hashtag aktivizmi ile siber dünyaya taşımış durumdadırlar.

Bu çalışmada terör örgütlerinin nasıl bir ağ yapısına sahip olduğu, nasıl bir hashtag aktivizmi oluşturdukları, ağ içindeki etkin bireylerin kimler olduğu ve aktivizmin oluşma sürecinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda NodeXL adlı bir sosyal ağ analizi bilgisayar programı kullanılarak FETÖ örgütü ile PKK örgütü üyeleri ve sempatizanlarına ait Twitter hesapları ve hesaplardan açılan hashtaglar incelenmiş ve sosyal ağ analizleri yapılmıştır.

Ayrıca destekleyici veri toplama adına hashtag paylaşımları içerik analizlerine tabi tutulmuştur. PKK ağlarının daha yatay ve yoğun ilişki içinde olduğu, ağ içinde yabancı aktörlerin de oldukça etkili olduğu, FETÖ ağlarının daha hiyerarşik, kontrollü ve organize bir ilişki sergilediği konusunda bulgular elde edilmiştir. Ayrıca, zıt ideolojik yapılara sahip olmalarına rağmen zaman zaman ağlarda işbirliği yaptıklarına yönelik verilere rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hashtag aktivizmi, Sosyal ağ analizi, Terör örgütleri ve sosyal medya, FETÖ, PKK.

Comparative Social Network Analysis of Terrorist Organizations Through Hashtag Activism

Abstract

Developments in communication technologies, especially in social media, caused significant changes in the activist approaches of terrorist organizations. While the organizations continued their traditional actions, they carried their de facto activism to the cyber world with hashtag activism.

This study aims to determine what kind of network structure terrorist organizations have, what kind of hashtag activism they create, who are the active individuals in the network and the activism process. In this context, we analyzed Twitter accounts and hashtags of the members and sympathizers of the FETO organization and PKK organization using a social network analysis computer program called NodeXL, and made social network analyzes.

Additionally, hashtag posts were subjected to content analysis to collect supporting data. According to the findings, PKK networks have a more horizontal and intense relationship. Foreign actors are also quite influential within the network, and FETO networks display a more hierarchical, controlled and organized relationship. They also sometimes cooperate in networks, despite having opposing ideological approaches.

Keywords: Hashtag activism, Social network analysis, Terrorist organizations and social media, FETO, PKK.

Giriş

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler toplumsal yaşamda büyük değişmelere neden olduğu gibi, bu gelişmeler suçlu birey ve grupların da suç işleme tarzları ve davranışlarında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Özellikle sosyal medyanın insanların hayatına girmesi ile birlikte suç; mağdur, suçlu ve kolluk kuvvetleri arasındaki bir husus olmaktan çıkmış, tüm topluma yansır hale gelmiştir. Sosyal medya, terör ve ideolojik suçlular için suçun meşrulaştırılmaya çalışıldığı bir alan olarak kullanılmasının yanı sıra, ideolojilerini yaymak için bir propaganda aracı olarak da kullanılmaktadır (Denning, 2001: 262; Williams, 2001: 67; Zanini ve Edwards, 2001: 41).

Günümüzde Twitter, Facebook, Instagram, Tiktok, Youtube gibi sosyal medya uygulamaları tüm dünyada ilgi görmektedir. Bu nedenle de terör ve ideolojik suç grupları bu mecralarda yoğun propaganda etkinlikleri yürütmektedir. Geleneksel yöntemlerde propagandalar, ya mitingler ya da ana akım medya üzerinden ve tek merkezden yürütülmekteydi. Ancak, mitingler kolluk kuvvetlerinin engellemelerine maruz kalacağından suç ve terör örgütleri için kullanılabilir değildir. Örgütler yurt içinde medya organlarına sahip olabilmektedir. Fakat kamu kuruluşlarının yoğun denetimi, medyanın kullanımını da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle örgütler çoğu zaman yurtdışında medya organı oluşturmaya çalışmakta, ancak yine ilgili devletin yoğun girişimleri ile ya engellenmekte ya da propaganda yapımı zorlaştırılmaktadır. Ayrıca bu geleneksel yöntemler çok maliyetli olduğundan ciddi kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır.

Tek taraflı ve tek merkezli iletişim sağlandığı geleneksel yöntemlerin bu zorluklarına karşın sosyal medya, örgütler için iletişimi interaktif ve çok merkezli bir hale getirmekte, klasik engellemelere karşın rahat hareket edilebilir bir alan yaratmakta ve tüm avantajları da neredeyse sıfır maliyetle sağlamaktadır (Denning, 2001: 262).

İletişim teknolojilerinin sağladığı bu imkânlar suç ve terör örgütleri tarafından organize şekilde kullanılmaktadır. Örgütler, sosyal medya üzerinden hashtag aktivizmi olarak nitelendirilen yeni bir mücadele şekli geliştirmiştir. Bu gruplar, yeni aktivizm tarzını, egemen söylemi yapı bozuma uğratan yeni bir söylem aracı olarak kullanılmaktadır (Wonneberger vd., 2021: 1694). Ayrıca bu alan üzerinden faaliyetlerini meşru gösterecek etkin bir propaganda yürüterek toplumun sempatisini kazanmayı, yeni ve düzenli söylemlerle üyelerinin ve taraftarlarının ilgisini canlı tutmayı hedeflemektedir (Williams, 2001: 67; Zanini ve Edwards, 2001: 41).

Örgütlerin sosyal medyayı nasıl bir organizasyonla, hangi yöntemlerle kullandığı ve nasıl bir sosyal ağ oluşturduklarının anlaşılması kamu güvenliğinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada da, FETÖ ve PKK örgütlerinin üyeleri ve sempatanları tarafından sosyal medya üzerinden yürütülen hashtag aktivizmi çerçevesinde bu hashtaglara katılım sağlayan Twitter kullanıcılarının sosyal ağ analizleri yapılmış ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde terör örgütlerinin, suç örgütlerinin aksine toplumsal ayıplanma kaygısı yaşamadan eylemlerini aleni bir şekilde yapmalarına olanak veren ahlaki dayanakları ele alınmaktadır. İkinci bölümde teknoloji ve internetin terör için nasıl bir araç olduğu ele alınırken, üçüncü bölümde terör örgütlerinin hashtag aktivizmine odaklanılmış, dördüncü bölümde araştırmanın metodolojisi açıklanmış, beşinci bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiş ve son bölümde bulgular tartışılarak araştırmanın sonucu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Terör Örgütlerinin Eylemlerinin Ahlaki Dayanağı

Suçlu bireyler ve gruplar, gerçekleştirdikleri yanlış davranış nedeniyle toplum nezdinde ayıplanma ve dışlanma riskini etkisiz kılmak için yanlış davranışlarının haklı bir yönünü ortaya koyma çabasına girerek eylemlerini meşru gösterme çabası içine girmektedirler (Sykes ve Matza, 1957: 666).

Cohen (1955), suçlu bireylerin her birinin bir suçlu alt kültüre tabi olduğunu ve her suçlu alt kültürünün kendilerine ait değer ve yargıları bulunduğunu söylemektedir. Bireyler, bu suçlu alt kültürlerin değer ve yargılara bağlı olmalarından dolayı egemen kültürün normlarının dışına çıkabilmektedir. Ancak Sykes ve Matza (1957: 665), suçluların davranışlarının yanlış olduğunun farkında oldukları ve utanma duygusu yaşadıklarını söyleyerek, Cohen'i, suçlu alt kültürlerin değer ve yargılarına bağlı olmaları halinde bireylerin utanç duygusu yaşamamaları gerektiği konusunda eleştirmişlerdir. Cohen ve Short, (1958: 21-23) ise, eleştirilere yönelik, çok farklı tiplerde suçlu alt kültürü olduğunu, bazı suçlu alt kültürlere ait bireylerin suçluluk yaşayabileceği yönünde açıklama getirmişlerdir.

Nitekim suç örgütleri ile terör örgütleri karşılaştırıldığında, suç örgütlerinin önemli bir bölümünün toplum tarafından ayıplanmama adına suçlarını gizleyebildikleri görülmektedir. Fakat suç örgütlerinin aksine terör örgütleri en şiddetli eylemlerini bile üstlenip bu eylemler üzerinden propagandalarını yapabilmektedirler. Aslında Sykes ve Matza (1957: 669), 'nötrleştirme

teorilerinde' son teknik olan 'daha yüksek sadakate itiraz' tekniğine dayanarak, suçlu bireylerin; sahip oldukları grup, arkadaş kliği ya da çete gibi daha küçük sosyal grupların talepleri için toplumun bazı normlarının göz ardı edilebileceğini ve hatta reddedilebileceğini söylemektedir. Terör örgütü üyeleri de örgütlerinin değer ve normlarını toplumun değer ve normlarının üzerinde görmektedir. Bu noktada da Sykes ve Matza, Cohen'i kısmen haklı çıkarmaktadırlar. Ayrıca, DiGiuseppe de, şiddet suçu işleyen bireylerin çoğunun, doğru ve iyi bir eylemde buldukları yönünde çarpık bir görüşe sahip olduklarını ve bu yöndeki görüşlerini sosyal medya aracılığıyla mümkün olduğunca çok kişiye ulaştırma çabasında olduklarını söylemektedir (Amedie, 2015: 15). Bandura (1996: 22) ise, terör ve şiddet suçlularının yıkıcılığa ahlaki bir başvuru yaptıklarına dikkat çekmektedir. Ona göre, yıllar boyunca dini ilkeler, ideolojiler, milliyetçi yaklaşımlar ve acımasız sosyal politikalar çerçevesinde farklı düşünen insanlara yönelik çok kınanacak yıkıcı davranışlar sergilenmiştir. Bu davranışlarını da ahlaki olarak haklı çıkarma ihtiyacı duymuşlardır. Bu teoriyi 'seçici ahlaki geri çekilme' (Selective Moral Disengagement) olarak isimlendirmiştir. Weimann (2008: 79-80), terör suçlularının davranışlarını ahlaki olarak haklı çıkarmaya çalıştıklarını söyleyerek, Bandura'nın seçici ahlaki geri çekilme teorisini, terör suçlularına uyarlamış ve ahlaki bağımsızlığın işlemesi hususunda yedi uygulamaya dikkat çekmiştir. Bu uygulamalar şunlardır:

1. *Sorumluluğun yer değiştirmesi (Displacement of responsibility)*: Bir dizi ayırıştırıcı uygulama, failin eylemleri ile eylemlerin etkileri arasındaki ilişkiyi çarpıtarak işler.
2. *Sorumluluğun yayılması (Diffusion of responsibility)*: Kişisel sorumluluk, sorumluluğun yayılmasıyla da gizlenebilir. Grup kararları sorumluluğu dağıtmak için uygundur.
3. *Hedeflerin insanlıktan soyutlanması (Dehumanization of targets)*: Teröristler, kurbanlarını insan olarak görmezlerse şiddeti daha kolay uygularlar.
4. *Üstü kapalı anlatım dili (Euphemistic language)*: Dil, bireyin eylemlerine ilişkin algısını şekillendirmede önemli bir rol oynar. Ayıplanacak davranış, öncelikle üstü kapalı bir dille gizlenebilir, davranışın saygın olarak görülmesine izin verebilir. Bu yaklaşım, zararlı davranışları saygın kılmak ve buna yönelik kişisel sorumluluğu azaltmak için yaygın olarak kullanılmaktadır.
5. *Avantajlı karşılaştırmalar (Advantageous comparisons)*: Ayıplanacak davranışlar, diğer daha yaralayıcı davranışlarla karşılaştırılarak maskeleyebilir.
6. *Olaylar dizisinin çarpıtılması (Distortion of sequence of events)*: Bir eylemin sonuçlarını göz ardı ederek veya çarpıtarak ahlaki sorumluluk en aza

indirilebilir (örneğin, terör eyleminin yalnızca düşmanın, hükümetin, ordunun önceki bir eylemine bir tepki olduğu iddia edilebilir).

7. *Suçun atfedilmesi*: Suçun atfedilmesiyle, failer kendilerini kışkırtılmış kurbanlar olarak görürler. Failin eylemleri artık savunma veya misilleme olarak yorumlanmaktadır. Mağdur, eylemciyi kışkırtmakla suçlanır.

Weimann (2008: 81) Bandura'ya da atıfta bulunarak, terör örgütlerinin yoğun olarak kullandığı ahlaki uygunluk davranışının 'üstü kapalı anlatım dili' olduğunu ve bunu retorikle yaptıklarını belirtmektedir. Ona göre, terör örgütleri kendi davranışlarını 'mücadele' ve 'direniş' olarak yansıtırken, yetkililer ise, terör gruplarına karşı eylemlerini 'katliam', 'cinayet', 'soykırım' gibi ifadelerle anlatmaya çalışmaktadır. Bu tarz bir dil kullanarak hem toplumun ayıplamasına maruz kalınmaması hem de sempati toplanması amaçlanmaktadır. Ancak bu dilin etkin bir şekilde kullanılabilmesi ve bu söylemin tüm topluma ulaşabilmesi için modern dünyanın araçlarına yani internet ve sosyal medya ağlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Teknoloji, İnternet ve Terörizm

Teknolojinin gelişmesi terör ve eylem gruplarına önemli derecede alan sunmakla kalmamış, bu grupların ağlarını genişletmesine ve genişleyen bu ağlar arasındaki iletişim daha kolay sağlanmasına imkân vermiştir. Sürekli çevrimiçi iletişim yoluyla daha önce birbirleriyle hiç karşılaşmamış aynı ideolojik yaklaşıma sahip olan bireyler birbirine bağlanmıştır (Conway, 2006: 283; Glasser ve Coll, 2005; Ronfeldt ve Arquilla, 2001: 340)

İletişim teknolojilerinin terör örgütlerine sağladığı yararları, Zanini ve Edwards (2001: 35-36) üç başlıkta toplamıştır. Birincisi iletişim süreleri büyük ölçüde azalmış ve organizasyon içinde dağınık olan aktörlerin, görevlerini iletmesine ve koordine etmesine olanak sağlamıştır. İkinci olarak, iletişim maliyetini azaltmış ve yoğun organizasyonel tasarımların uygulanabilir hale gelmesine imkân vermiştir. Son olarak, bilginin kapsamını ve karmaşıklığını önemli ölçüde artırmıştır. Telekonferanslar, grup yazılımı, internet sohbeti ve web sitesi gibi yenilikler, katılımcıların bir araya gelmelerine ihtiyaç duymadan geniş ağda zengin paylaşımlar yapmasını sağlamıştır. Terörizm ve iletişim teknolojileri üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar (Conway, 2002, 2006; Glasser ve Coll, 2005; Weimann, 2006), belli bir ideolojiye sahip terör örgütlerinin interneti siber saldırı amacıyla değil, iletişim, taktik ve propaganda amaçlı kullandıklarını tespit etmişlerdir. Goodman ve arkadaşları (2007: 196) internetin; anonimlik, gizlilik, erişebilirlik, düşük maliyetler ve

kullanım kolaylığı açısından terör örgütleri için bir kuvvet çarpanı etkisi gördüğünü belirtmektedir.

Dünyanın her yerinde internetin; neredeyse tüm terörist gruplar ve bireysel teröristler için nefret ve şiddet mesajlarını yaymak, birbirleriyle, destekçileri ve sempatanlarıyla iletişim kurmak, şiddet içeren faaliyetleri teşvik etmek, radikalleştirici fikirlerini yaymak ve hatta düşmanlarına karşı psikolojik savaş başlatmak için bir forum haline geldiği söylenebilir (Eilstrup-Sangiovanni ve Jones, 2008: 14; Hashemi ve Hall, 2019: 104; Weimann, 2008: 75).

İnternet ve iletişim teknolojilerinin ideolojik gruplar ve örgütler tarafından aktif ve organize şekilde kullanılması örneğine 1999'da ABD'nin Seattle kentinde yapılan G20 zirvesi sırasında rastlanılmaktadır. Seattle'da zirve öncesinde örgütlenmiş olan bazı eylemci gruplar, e-posta, bilgisayar uygulamaları ve cep telefonu sayesinde güvenlik güçlerinin hareketlerini birbirilerine bildirerek ve güvenlik güçlerinin aldıkları pozisyonlara göre hareket ederek zirvenin gerçekleşmesini önemli ölçüde sekteye uğratmışlardır (Armond, 2001: 210).

Eylemci grupların iletişim teknolojilerini bu kadar aktif ve etkili bir şekilde kullanabilmesi, terör örgütlerinin de dikkatini çekmiştir. Terör örgütleri iletişim teknolojileri sayesinde sosyal ağ oluşturmuş ve bu ağa bağlı olarak organize eylemlerde bulunmuşlardır. Örneğin, 30 Nisan 2002 tarihi itibarıyla ABD Dış İşleri Bakanlığı listesinde yer alan 33 yabancı terörist örgütten 19'ü web adresi oluşturmuştur. Bu örgütlerden bazıları birden fazla web adresine sahiptir (Conway, 2002: 4). Bazı terör örgütleri kamufle olabilmek için internet ve iletişim teknolojilerini masumane bir tarzda kullanıyormuş gibi davranmışlardır. Belli bir mesafe kat ettikten sonra da hedeflerini daha açık bir şekilde gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Kenney ve arkadaşları (2017: 2209) küresel bir İslami devlet kurmaya çalıştığını iddia eden Al-Muhajiroun adlı selefi-cihatçı bir örgütün İngiltere'de birçok insanı radikalleştirdiğini fakat bunu yaparken görünürde şiddet içermeyen bir aktivizm anlayışı güttüğünü ve bunu profesyonelce yaptığını söylemektedir. Başta barışçı aktivist yaklaşımlar sergilemiş olsa da 2003 yılında Tel Aviv'de üç kişinin ölmesine elli kişinin yaralanmasına neden olduğunu belirtmiştir. İnternetle başlayan aktivizm terör eylemi ile sonuçlanmıştır. Danitz ve Strobel (2001: 158), İnternet'in benzersiz doğasıyla sağladığı imkânların devrim niteliğinde olduğunu söylemektedir. İnternetin, kullanıcılar için tek başına başarılı bir kampanyayı garanti etmediğini söylese de, diğer güçlerle birlikte kullanıcılara büyük bir güç verdiğine vurgu yapmaktadır.

İnternetin sağladığı güç genellikle egemen söyleme yani devlete karşı kullanılmaktadır. Bazı araştırmacılar (Arquilla ve Ronfeldt, 2001; Ronfeldt ve Arquilla, 2001a; Sullivan, 2001; Zanini ve Edwards, 2001) devletler ile örgütler arasında bir ağ savaşı yaşandığını belirtmiş ve bu ağ savaşını 'Netwar' olarak isimlendirmişlerdir. Araştırmacılar, terörizmin bu ağ savaşı ile birlikte yeniden düzenlendiğine vurgu yapmış, devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki ittifakların çatışmaları körükleyebileceğini dile getirmişlerdir. Onlara göre bu dönüşüm; ulus ötesi suç örgütlerinin, kartellerin, tarikatların, terörist grupların, çetelerin ve diğer oluşumların kombinasyonlarının, devlet odaklı öncüllerinin yerini alabilmesine olanak tanıyacaktır.

Ağ savaşına yönelik tartışmalarının gündemde olduğu 2001 yılında, ABD'de 11 Eylül ikiz kule saldırılarının gerçekleştirilmesi araştırmacıların dikkatini terör grupları arasındaki sosyal ağlara çevirmiştir. 11 Eylül saldırıları ile birlikte 2010' yılların ortalarına kadar internet aktivizmi ve sosyal ağ analizi çalışmaları, terör ve internet ilişkisi kapsamında ele alınmıştır. İlişkinin internet boyutu daha çok web siteleri, e posta yazışmaları, sohbet odaları gibi web 1.0 ve web 2.0 tabanlı uygulamalar üzerinden gözlenmiştir. Ancak, 2010 yıllardan itibaren sosyal medya mecralarının yaygınlaşmasıyla çok sayıda insana hatta belki tüm dünyaya anlık ve karşılıklı bir şekilde iletişimin gerçekleşmesi mümkün olmuştur.

Sosyal Medya ve Hashtag Aktivizmi

Sosyal medyanın, diğer uygulamaların aksine cep telefonundan pratik bir şekilde kullanılabilir olması, onun hızlıca yayılmasına imkân vermiştir. Hossain (2015: 147) ve Asongu ve arkadaşları (2019: 215) sosyal medyanın terörün tehditlerini artırdığını söylemektedir. Onlara göre, terör grupları sosyal medya sayesinde daha organize hale gelmektedir. Farklı ülkelerdeki yerel terör örgütlerinin uluslararası düzeyde faaliyet gösteren terör örgütlerine katılmasında sosyal medyanın önemli bir rolü vardır. Ancak sosyal medya, terör örgütlerinin bireysel ya da grupsal olarak birbirleriyle olan ilişkilerini ve iletişimlerini artırmakla sınırlı kalmamıştır. İdeolojik gruplara ve terör örgütlerine yeni bir mücadele alanı sağlamıştır. Örgütler bu alanda sadece takipçilerine değil, tüm sosyal medya kullanıcılarına ulaşma imkânı bulmuşlardır. Sosyal medya uygulamalarında gündem olan hashtaglar bunu mümkün kılmıştır. Bu nedenle sosyal medya kullanıcılarına ulaşmak ve mesajlarını görünür kılmak isteyen her grup bir hashtag açmakta ve bu hashtagi kullanarak mesajlar atmakta ve attırmaktadır. Gündem olan hashtagler böylece tüm sosyal medya kullanıcıları için görünür olmaktadır.

Hashtaglerin gücünün farkına ilk kez 2014 yılında varılmıştır. ABD’de yaşanan bir kadın cinayeti sonrasında açılan #YesAllWoman adlı hashtag milyonlarca kez mesaj almış ve tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Bir süre sonra dünyanın farklı ülkelerinden de katılım alarak uluslararası bir tag haline gelmiştir (Bennett, 2014). Bir diğer büyük hashtag aktivizmi de yine kadın hareketlerinden gelmiştir. ABD’de 2017’de gündem olan bir taciz vakası sonrası #MeToo adlı hashtag için bazı ünlü isimlerin de paylaşımında bulunması sonrasında milyonlarca katılım sağlanmıştır. Bu hashtaglar feminist grupların da desteğiyle toplumsal yansımaları olan büyük bir kadın hareketine dönüşmüştür (Khomami, 2017).

Hashtag aktivizmi (Wonneberger vd., 2021) olarak ifade edilen bu yeni aktivist yaklaşım terör ve ideolojik grupların da dikkatini çekmiştir. Bu yeni aktivist yaklaşım, eylemci grupların bir araya gelmesini gerektirmemektedir. Hatta eylemci grupları, polislin biber gazına ve fiziki müdahalesine maruz kalmadan seslerini tüm topluma duyurabilmektedir. Özellikle de terör grupları için önemli bir avantaj daha sağlamaktadır. Bu avantaj, güvenlik güçleri için açık hedef olmasını önleyecek sahte (*fake*) hesaplarla gizlenme imkânı bulmaları, bot hesaplarla (*suck puppet*) da olduklarından çok daha büyük bir kitle gibi görünebilmeleridir (Dean vd., 2012). Örgütler hashtag aktivizmi ile ideolojilerini yayacak büyük kitlesel propagandalar yapma fırsatına kavuşmuştur. Sosyal medyanın aktivistler ve terör örgütleri için ne kadar vazgeçilmez bir alan olduğu yapılan akademik (Amedie, 2015; Asongu vd., 2019; Dean vd., 2012; Gialampoukidis vd., 2017; Hossain, 2015; Klausen, 2015) çalışmalarla anlaşılmaktadır.

Terör örgütleri başta Twitter olmak üzere sosyal medyada hashtagleri gündem haline getirerek hâkim söylemin ya da devletlerin aleyhinde ortaya çıkabilecek her türlü yeni bilgiyi güncel tutmak için operasyon düzeyinde kullanabilmektedir (Dean vd., 2012). Bunu yapabilmelerine olanak tanıyan husus sosyal medya kullanıcılarını artık gündemi ana akım medyadan değil sosyal medyadan takip ediyor olmalarıdır. Örneğin Pew Araştırma Merkezi’nin (Pew Research Center) 2013 yılı verilerine göre Facebook ve Twitter kullanıcılarının % 50’si sosyal medyadan haber takibi yapmıştır. Yine kullanıcıların yaklaşık % 78’i siyasi nitelikli bilgilere maruz kalmıştır (Asongu vd., 2019). Bu verilerin 2013 yılına ait olduğu düşünüldüğünde günümüzde oranların çok daha yüksek olduğu söylenebilir.

Terör örgütlerin sosyal medya üzerinden yeni bir mücadele alanı geliştirmesi, kolluk kuvvetleri ve istihbarat örgütleri için de yeni bir önleyici mücadele stratejisi ihtiyacı doğurmuştur. Önleyici mücadele, sosyal medya ağları

üzerinden terör faaliyetlerine karışanları izleme, hedefleme, soruşturma, engelleme ve nihayetinde tutuklama ve kovuşturma gibi 'istihbarat liderliğindeki bir strateji'nin yönlerini içermektedir (Dean vd., 2012).

Gelişen teknolojiler terör örgütlerine nasıl yeni bir alan ve kolaylık sağladıysa, güvenlik güçleri için de aynı oranda kolaylık sağlamıştır. Örneğin terör örgütlerinin sosyal ağ analizleri sosyal medyada yapılan hashtag aktivizmi üzerinden yapılabilmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Kamu güvenliğinden sorumlu olan kişiler örgütlerin eylemlerine karşı önleyici yöntemler geliştirdikçe örgütler de yeni eylem taktikleri geliştirmektedirler. Sosyal medya da, örgütlerin yeni taktikler denediği ve oldukça etkili olduğu alanlardan biridir.

Bu araştırmanın temel amacı da terör örgütlerinin sosyal medyayı nasıl bu kadar etkin kullanabildiklerinin anlaşılmasını sağlamaktadır.

Kamu güvenliğinden sorumlu olanların etkin ve önleyici bir mücadele gerçekleştirebilmesi için ağların detaylı bir şekilde bilinmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada ayrıca aşağıda yer alan araştırma problemlerinin yanıtları aranmıştır.

Terör örgütleri sosyal medya üzerinden nasıl bir ağ oluşturmuşlardır?

Ağ ne kadar güçlüdür?

Ağlardaki bireyler nasıl konumlanmıştır?

Ağda en etkili aktörler kimlerdir?

Ağdaki hangi aktör üzerinden daha fazla istihbarat bilgisi toplanabilir?

Bu ağlardaki bağlantıların yönü ve yoğunlaşma durumu nedir?

Sosyal medya eylemlerinin gerçekleştirilme süreci nasıldır?

Sosyal medya eylemlerine aktivistlerin katılımı nasıl gerçekleşmektedir?

Grup içinde talimatların aktarılmasında veya grubun yönlendirilmesinde hangi kullanıcılar etkilidir?

Eylemlerin yönlendirilmesi ve kanalize edilmesi hususu nasıl gerçekleşmektedir?

Eylemler, yurtiçinde etkili olmak ve kamuoyu oluşturmak amacıyla mı yapılmaktadır ya da uluslararası bir boyut taşımakta mıdır?

Eylemlerin Türkiye kökenliler tarafından mı yapılmaktadır ya da uluslararası aktörlerin eylemlere dahil söz konusu mudur?

Araştırma Modeli

Bu çalışma betimsel bir araştırmadır. Burada model olarak sosyal ağ analizi kullanılmış ve buna ek olarak içerik analizinden kısmi olarak yararlanılmıştır. İçerik analiziyle, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşılması amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). İçerik analizinden kısmi olarak yararlandığının ifade edilmesinin nedeni, çalışmada bilgisayar programı aracılığıyla sadece tweetlerde en çok kullanılan kelimelerin belirlenmesidir. Böylece en çok mention alan kullanıcıların kim olduğu, en etkili aktörlerin kimler olduğu, hangi hashtaglara katılımların olduğu, hangi ülkelere ait bağlantı alt yapılarının kullanıldığı açığa çıkarılabilecektir.

Sosyal Ağ Analizi, örgütlerin yapısının, aktörlerin örgüt içindeki etki oranlarının, aktörler arasındaki ilişkilerin ve aktörler arasındaki verilerin aktarım şekillerinin grafiklendirilerek ve haritalandırılarak daha kolay anlaşılmasını sağlayan, daha önce araştırmacı tarafından manuel olarak yapılan, ancak günümüzde ise bilgisayar programları aracılığıyla gerçekleştirilen bir betimsel analiz yöntemidir (Güzeller vd., 2016). Bu nedenle başta kökten dinci terör örgütleri olmak üzere birçok terör örgütü hakkında akademik düzeyde (Beşer, 2014; Brams vd., 2006; Bright vd., 2020, 2021; Burcher ve Whelan, 2015; Clauzet vd., 2008; Gialampoukidis vd., 2017; Harris-Hogan, 2013; Krebs, 2002; Pedahzur ve Perliger, 2006; Perliger ve Pedahzur, 2011; Ressler, 2006; Schwartz ve Rouselle, 2009; Wonneberger vd., 2021) sosyal ağ analizi çalışmaları yürütülmüştür.

Bunlarla beraber farklı konularda yapılmış sosyal ağ analizi üzerine yerli çalışmalar (Ağcasulu, 2018; Bürhan vd., 2017; Demir, 2020; Eren, 2018; Eteman vd., 2014; Gençer, 2017; Sevgi, 2018; Kervankıran vd., 2018) da mevcuttur. Uluslararası çalışmalarda araştırmacılar, açık erişimde olan (yayınlanan dava dosyaları, internet, gazete, TV haberleri gibi) verileri derlemiş, matematiksel yöntemlerden de faydalanarak eylemde bulunan aktörler arasındaki ilişkileri haritalandırmış ve grafik haline getirmişlerdir. Bu çalışmaların bazılarında, özellikle son dönemlerde yapılanlarda bilgisayar yazılımları kullanılmış olsa da çoğu, manuel yapıldığı için az sayıda örgüt üyesinin arasındaki ağın haritaları oluşturulabilmiştir. Ancak günümüzde Cytoscape, Graphviz, Gephi, GUESS, Igraph, Multinet, NetDraw, Netminer, NetworkX, Nodexl, Pajek, SNAP,

SocNetV, Statnet, Tulip, Unicet, yEd Graph Editor (Bürhan vd., 2017: 2; Tunalı, 2016:181-183) gibi sosyal ağ analizi programları mevcuttur. Bu programlarla çok sayıda aktör arasındaki ilişkiler incelenebilmektedir.

Ancak bu yöntem toplum bilimlerinde oldukça yenidir. Bu nedenle araştırma bulgularının daha iyi anlaşılabilmesi için sosyal ağa analizine ve Twitter'a ait bazı kavramların bilinmesi gerekmektedir. Gülpınar-Demirci (2020), Gürsakal (2009), Güzeller ve arkadaşları (2016) ve Tunalı'nın (2016) tanımladığı kavramlar şunlardır:

Aktör (Node-Vertex-Düğüm-Köşe): Ağ içerisindeki kişilere ya da unsurlara verilen isimdir. Her disiplin farklı bir isim kullanmaktadır. Sosyal bilimlerde ise aktör ismi ön plana çıkmaktadır. Ağ içinde küçük geometrik şekillerle gösterilir.

Bağlantı (Edge-Kenar-İlişki): Aktörler arasındaki bağı gösteren çizgilerdir. Yönlü ya da yönsüz olabilmektedir.

Hub: Ağlarda yer alan aktör kümelerinin bağlantılı olduğu düğümlerdir. Bir aktör kümesine bağlantı hub üzerinden sağlanır.

Özvektör Merkeziliği (Eigenvector Centrality): Bir aktörün önemi, sadece sahip olduğu bağlantıların çokluğuna değil, etkili aktörlerle olan bağlantılarıyla da ilişkilidir.

Arasındalık Merkeziliği (Betweennes Centrality): Aktörler ya da aktör grupları arasındaki en kısa yolu gösterir. Yani aktörler arasındaki bilgiyi en hızlı ileten bu yüzden de ağda oldukça etkili olan aktörleri belirler.

Yoğunluk (Denstiy): Aktörelere arasındaki bağlantıların yoğunluk oranlarını gösterir.

Çap (Diameter): Ağın genişliğini anlamayı sağlar, iki aktör arasındaki en kısa yollardan en uzun olanıdır.

Ortalama Patika Uzaklığı (Average geodesic distance): Bağlantıların bir aktörden diğer aktörlere giderken kullandıkları yolun ortalama uzaklığını (ortalama kaç aktör üzerinden geçerek ulaştığını) anlatır.

İç derece (In-degree): Bir aktörün diğer aktörlerden aldığı bağlantı sayısını gösterir.

Dış derece (Out-degree): Bir aktörden diğer aktörelere giden bağlantılarının sayısını gösterir

PageRank: Özvektör merkeziliğinin özel bir çeşididir.

Ölçeksiz Ağlar (Free-Scale): Çok sayıda aktörün az bağlantıya, az sayıda aktörün çok sayıda bağlantıya sahip olduğu, ağın herhangi bir kıstasa bağlı kalmaksızın dağıldığı ağlardır. Gerçek hayatla ilgili ağlar bu türe girer.

Rassal Ağlar (Random): Tüm ağlar birbirilerine rastlantısal olarak bağlı olur. Bir aktörde diğerlerinden farklı olarak büyük bir bağlantı yoğunluğuna rastlanmaz. Karayolu ağları gibi düşünülebilir

Küçük Dünya Ağları (Small-World) : Ortalama patika uzunluğu kısa olan ağlardır. Bu ağlarda bir aktörden bir başka aktöre bağlantı ortalama 6 adımda gerçekleşmektedir

Tweet: Kullanıcıların Twitter adlı sosyal medya uygulamasında yaptığı paylaşımlardır

Retweet: Bir kullanıcının yaptığı paylaşımın bir başka kullanıcı tarafından yeniden paylaşılmasıdır

Mention: Kullanıcı, yaptığı bir paylaşımı görmesini istediği kullanıcının isminin başına @ yazarak mesajın ona da ulaşmasını sağlar. Ayrıca bir konuda birine cevap verirken cevap verilen kişinin paylaşımı görmesi için de kullanılabilir.

Reply: Twitter üzerinde yapılan bir paylaşımına verilen yanıt anlamına gelmektedir.

Araştırma alanı olarak Twitter uygulaması seçilmiştir. Bunun nedeni Twitter'ın diğer sosyal mecralara göre kullanıcıya sağladığı avantajlardır. Bu avantajların en önemlisi kullanımının çok pratik olmasıdır. Paylaşım yaparken, 280 karakterle kendisini anında ifade edebildiği gibi resim ve videoyu da pratik bir şekilde paylaşabilmektedir. Aynı kolaylık takipçiler içinde söz konusudur. Herhangi bir yer ve zamanda birkaç dakikalık boş anını, uygulamada yapılan paylaşımları takip ederek geçirebilmektedir. Bu nedenle örgüt üyeleri için uygulamanın kendisi faydalı olmakla birlikte ulaşmak istediği kitleyi, yayınladıkları içeriklere maruz bırakabilmektedir. Ayrıca, dünyadaki en yaygın uygulamalardan bir olmakla beraber, Arap Baharı (Asongu vd., 2019) ve Gezi Parkı (Bozkurt, 2013) eylemlerindeki etkisi de göz önünde bulundurulurken bu uygulama seçilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu uygulama Araştırmanın evrenini ve örneklemi FETÖ ve PKK örgütlerinin propagandası yapılması amacıyla açılan #TurkeyUsesChemicals ve #Stop-KillingPoliticalPrisoners Hashtaglerine katılım sağlayan kişilerden oluşmak-

tadır. Ancak, araştırmanın nihai örneklem grubu tam sayım örnekleme olsa da doğru örnekleme grubuna ulaşmak ve doğru hashtagdan veri çekebilmek için aşamalı bir yol izlenmek zorunda kalınmıştır. PKK örgütü için, önce örgüt lehine açıklamalar yapan HDP yöneticileri belirlenmiş ve bunların Twitter hesapları incelenmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak bu hesapların yaptığı retweetler, mentionlar, hesabın takipçileri ve takip ettikleri kişiler incelenmiştir. İncelemeler sırasında örgüt lehine daha radikal paylaşım yapan hesaplara, bu hesaplar da incelenerek başka hesaplar ulaşılmıştır. Yapılan paylaşımların içeriği, kullanılan profil resimleri, takipçiler ile takip edilenlerin profilleri incelenmiştir. Örgüt yanlısı açık ve net paylaşımlardan, paylaşımların yönlendirici nitelikte olmasından, hashtaglerde etki derecesi yüksek olarak ölçülen, yüksek takipçi sayıları olan (bu takipçilerin çok büyük bir bölümü örgüt yanlısı paylaşımda bulunanlardır) ve bu nedenle de örgüt üyesi olduğuna kanaat getirilen 5 kullanıcı belirlenmiştir. Bu 5 kullanıcıya ulaşmak için tümüyle incelenen toplam kullanıcı sayısı 27 olmuştur. FETÖ örgütü için de benzer bir süreç uygulanmıştır. Ancak, bu örgüt için başlangıç noktaları, kamuoyunda FETÖ üyesi olarak bilinen ve illegal yollarla yurt dışına çıkan kullanıcı hesapları olmuştur. Burada örgüt içinde etkili bir örgüt üyesi olduğuna kesin kanaat getirilen 5 hesap seçilmiştir. Bu hesaplara ulaşmak için de toplamda 39 hesap incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmaya ait veriler, Haziran 2021 ile Kasım 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. FETÖ ve PKK örgütlerinden seçilen 5'er kullanıcı hesabı 48 gün boyunca her gün düzenli olarak incelenmiştir. Bu hesaplardan yapılan paylaşımlar ve katılım sağlanan hashtaglerden veriler çekilmiş ve bu hashtagler tek tek analiz edilmiştir. Yapılan hashtag analizleri sonucu bu hesapların katılım sağladığı hashtaglerin bazılarında her muhalif kesimden kullanıcıların da katılımı paylaşımda bulunduğu gözlemlenmiştir. Hatta birçok hashtage hem FETÖ hem de PKK örgütü üye ve sempatanlarının aynı anda katılım sağladığı tespit edilmiştir. Bazı hashtaglere ise büyük çoğunlukla sadece o örgütün üyelerinin ve sempatanlarının katılım sağladığı kanaatine varılmıştır. Her iki örgüt için toplamda 29 hashtag ve hashtaglere atılan 350 bine yakın tweet incelenmiş ve analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucu örgüt üyeleri ve sempatanlarının çoğunluk oluşturduğu düşünülen FETÖ örgütü için *#StopKillingPoliticalPrisoners* ve PKK örgütü için *#TurkeyUsesChemicals* hashtagleri belirlenmiştir. Bu hashtahlardan NodeXL Pro adlı programla veriler çekilmiştir. FETÖ tarafından atılan hashtagde 1140 kullanıcının 2552 paylaşımı, PKK tarafından açılan hashtagde ise 1383 kullanıcının 38.313 paylaşımı incelenmiştir.

Ayrıca PKK için incelen 27, FETÖ için incelen 39 ve ayrıca hashtaglarda etki derecesi yüksek olduğu tespit edilen her bir örgüt için 25'er kullanıcının hesaplarından manuel olarak da veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler hem sosyal medyadan veri çekme aracı olan hem de veri analiz programı olan NodeXL Pro adlı programla analiz edilmiştir. Programın hem sosyal ağları analiz etme özelliği hem de sosyal medya hesaplarından çekilen paylaşımların kısmi olarak da içerik analizini yapma özelliği bulunmaktadır. Manuel olarak çekilen verilerden yola çıkarak gözlem ve tespitler yapılmıştır. Sosyal ağ grafikleri NodeXL Pro programının Harel-Koren Fast Multiscale Algoritması kullanılarak oluşturulmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Twitter şirketi, kullanıcılarının güvenliği gerekçesiyle ağda veri çekmeyi hem sınırlamış hem de zorlaştırmıştır. Şirket hashtaglerden veri çekilmesine 7 gün 18 bin tweet sınırı koymuştur. Yani yedi günü geçmiş hashtaglerden veri çekilememiştir. 18 binin üzerinde paylaşım olan hashtaglerde son paylaşımından ilk paylaşıma doğru 18 bin veri vermiştir. Bu nedenle hesaplar günlük düzenli olarak izlenmiş açılan hahtaglardan paylaşım sınırı 18 bini geçmeden veriler çekilmiştir. Ayrıca NodeXL Pro uygulamasının dili İngilizce olduğu için başka dillerde açılan hashtaglerden özellikle Türkçe ve Kürtçe karakterler kullanılarak açılanların bazılarında veri çekilememiştir.

Araştırmanın Bulguları

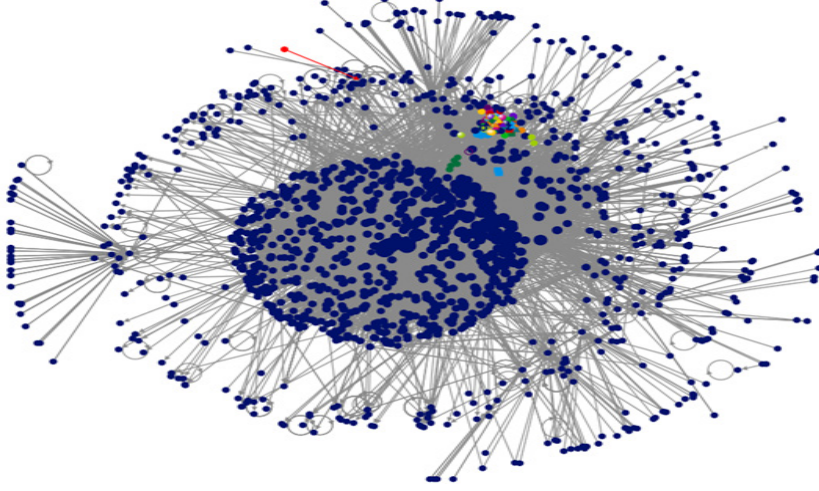
Bu bölümde gündem olmuş hashtaglerden çekilen ve analiz edilen verilerle birlikte izlenen kullanıcı hesaplarında gözlemlenen veriler yer almaktadır.

PKK Örgütünün #TurkeyUsesChemicals Hashtagine İlişkin Bulgular

Türk Silahlı kuvvetlerinin (TSK) 20 Ocak 2018 tarihinde Suriye'nin kuzeyinde PKK/YPG örgütüne yönelik operasyonlara başlamasıyla birlikte örgütün yayın organlarında TSK'nın operasyonlarda kimyasal silah kullandığına yönelik propagandalar yapılmaktadır. Bu iddialar Suriye'nin ya da Irak'ın kuzeyine yapılan her operasyonda sıklıkla dile getirilmektedir.

TSK, 2021 yılı eylül ve ekim aylarında Irak'ın kuzeyinde yine PKK örgütüne yönelik hava operasyonları düzenlemiştir. Bu operasyonlardan sonra PKK örgütü üyeleri ve sempatanları Twitter'da #TurkeyUsesChemicals (Türkiye

Kimyasal Kullanıyor) adlı bir tag açmıştır. Aşağıda, bu tagdaki kullanıcıların bir birleriyle olan bağlantılarını gösteren sosyal ağ grafiğine yer verilmiştir.

Şekil 1. #TurkeyUsesChemicals tagındaki aktörler ve aralarındaki bağların grafiği (Harel-Koren Fast Multiscale Algoritması)

Yukarıdaki grafikte bin 381 aktör ve bu aktörler arasındaki toplam 38 bin 316 bağlantı yer almaktadır. Aktörler gösteren daire şeklindeki cisimlerin büyüklükleri özvektör merkeziliği derecesine göre belirlenmiştir. Grafiğin merkezinde, küre şeklini andıran bir aktör kümesi görülmektedir. Bunlar aralarından yoğun bağlantı olan aktörlerdir. Grafiğin çeperlerinde ise daha az bağlantıya sahip aktörler yer almaktadır.

Tablo 1: #TurkeyUsesChemicals Tagında Yer Alan Aktörlere Ait Grafik Matrisleri

Grafik matrisi	Değerler
Bağlantı tipi (Graph type)	Yönlü (Directed)
Aktörler (Vertices)	1381
Tekli bağlantı (Unique edges)	6542
Tekrarlanan bağlantılar (Edges with duplicates)	31774
Toplam bağlantı (Total edges)	38316
Kimseye bağlı olmaksızın kendi kendine tweet atanlar (self-loop)	1472
Aktörlerin karşılıklı eşleşme oranı (Reciprocated vertex pair ratio)	0,024060612
Bağlı karşılıklı bağlantı oranı (Reciprocated edge ratio)	0,046990602
Bağlı bileşenler (Connected components)	108
Tek aktör bağlantılı bileşenler (Single-vertex connected components)	93
Bağlı bileşenlerdeki maksimum aktör sayısı (Maximum vertices in a connected component)	1249
Bağlı bileşenlerdeki maksimum bağlantı sayısı (Maximum edges in a connected component)	38082

Çap (Maximum geodesic distance -diameter)	7
Ortalama patika uzunluğu (Average geodesic distance)	2,978791
Yoğunluk (Graph density)	0,005248245

Tablo 1’de görüldüğü üzere #TurkeyUsesChemicals tagına katılım sağlayan aktör sayısı bin 381, bu aktörler arasındaki toplam bağlantı sayısı ise 38 bin 316’dır. İki aktör arasındaki tekli bağlantıların sayısı 6 bin 542’dir. Tek aktör bağlantılı bileşenler sayısı ise 93’tür. Bu ağın çapı ise 7’dir. Yani ağ üzerindeki bir aktörün, ağdaki herhangi bir başka aktörle fikrini paylaşabilmesi için 5 aktör üzerinden geçmesi yetmektedir. Ağın yoğunluğu ise 0.005 olarak gerçekleşmiştir. Yani bu ağda oluşabilecek maksimum bağlantının binde 5’i gerçekleşmiş durumdadır.

Tablo 2: #TurkeyUsesChemicals Tagında Yer Alan Aktörlerin Paylaşımlarına Ait İçerik Analizi Verileri

<i>En çok mention alan hesaplar</i>	<i>Sayı</i>	<i>Tweetlerde yer alan hashtaglar</i>	<i>Sayı</i>
opcw	5910	turkeyuseschemicals	11003
coe	5564	twitterkurds	100
potus	5399	chemiewaffen	50
hdpgenelmerkezi	4096	turkey	36
tcbestepe	3365	erdogan	29
un	1259	smashturkishfascism	20
europarl_en	272	defendkurdistan	15
unicef	162	kurdistan	15
kamalaharris	119	opcw	15
joebiden	118	kurds	15
<i>Tweetlerde en çok kullanılan kelimeler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Tweetlerin atıldığı alan adları</i>	<i>Sayı</i>
#turkeyuseschemicals	11004	twitter.com	1688
opcw	6591	anfkurdi.com	24
coe	5609	t.me	16
potus	5475	nuceciwan92.xyz	16
hdpgenelmerkezi	4129	anfdeutsch.com	12
tcbestepe	3391	justpaste.it	10
chemical	2341	iscihaber.net	10
weapons	1677	azerforum.com	8
un	1641	jpst.it	5
kimyasal	1544	koerdischnieuws.nl	4

Aktörler tweet atarken attıkları tweeti görmesini arzu ettikleri kişiye mention yaparlar. En çok mention alan hesaplara baktığımızda 5 bin 910 tweetle opcw (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons) adlı kullanıcı

yani Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'nün Twitter hesabı birinci sırada gelmektedir. Onu 5 bin 564 tweet ile coe (Council of Europe) adlı kullanıcı hesabı yani Avrupa Konseyi'nin hesabı, 5 bin 399 tweet ile de potus (President Biden) adlı kullanıcı yani ABD'nin resmi başkanlık hesabı takip etmektedir. Bunları HDP Genel Merkezi'ne, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'na, Birleşmiş Milletler'e, Avrupa Parlamentosu'na, UNICEF-Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'na ait hesaplar ile ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris ve ABD Başkanı Joe Biden'in kişisel kullanıcı hesaplarına yapılan mention takip etmektedir.

Tablo 3: #TurkeyUsesChemicals Tagında Yer Alan Aktörler Merkezilik ve Yoğunluk Dereceleri

Aktörler	İç Derece (In-Degree)	Dış Derece (Out-Degree)	Arasındalık Merkeziliği (Betweenness Centrality)	Yakınlık Merkeziliği (Closeness Centrality)	Özvektör Merkeziliği (Eigenvector Centrality)	Sayfa Değeri (PageRank)	Kümeleme Katsayısı (Clustering Coefficient)
1	614	0	290800,480	0,000	0,012	34,307	0,011
2	575	0	203091,297	0,000	0,012	31,114	0,013
3	554	0	184504,879	0,000	0,011	29,552	0,013
4	462	0	104019,179	0,000	0,010	23,697	0,017
5	420	0	77214,000	0,000	0,010	21,185	0,020
6	171	1	73796,191	0,000	0,005	10,978	0,042
7	3	188	73284,410	0,000	0,006	10,222	0,062
8	25	136	67126,575	0,000	0,004	9,088	0,061
9	34	2	66871,171	0,000	0,000	10,423	0,001
10	55	1	57327,239	0,000	0,001	7,089	0,017
11	305	0	55974,945	0,000	0,008	15,527	0,029
12	92	132	45555,099	0,000	0,007	9,654	0,089
13	1	23	44865,322	0,000	0,000	6,894	0,000
14	34	1	44071,512	0,000	0,000	6,250	0,003
15	97	2	35190,245	0,000	0,003	6,200	0,066
16	28	3	34376,896	0,000	0,000	4,732	0,023
17	0	18	33794,335	0,000	0,001	1,462	0,114
18	7	28	32998,025	0,000	0,001	3,907	0,070
19	5	33	32469,733	0,000	0,001	4,038	0,024
20	32	1	31429,525	0,000	0,000	3,963	0,030
21	32	1	30522,196	0,000	0,001	3,871	0,022
22	144	80	30142,802	0,000	0,007	9,608	0,084
23	28	131	29873,788	0,000	0,005	7,461	0,084
24	0	48	28157,339	0,000	0,002	3,555	0,057
25	19	1	25914,226	0,000	0,000	3,583	0,000

Tablo 3'te arasındalık merkeziliği derecesine göre sıralanmış sosyal ağ içerisindeki bin 381 aktör arasında en etkili 25 aktör yer almaktadır. Önceki bölümde de yer aldığı üzere bir ağda en etkili kişi, en çok doğrudan bağlantı derecesine sahip olan kişi olmayabilir, farklı bağlantı kümeleri arasında yer alan ama doğrudan bağlantı derecesi az olan kişiler ağ içinde çok daha etkili olabilmektedir. Nitekim yukarıdaki tabloda da 9, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21 ve 25'inci aktörler listede yer almayan birçok aktöre göre çok az bağlantı derecesine sahip olmasına rağmen ağ içinde oldukça etkili oldukları tespit edilmiştir. Örneğin 22 ve 23'üncü aktörler 9, 13, 14, 16, 17, 18, 19 ve 20'inci aktöre göre çok daha fazla iç ve dış bağlantı derecesine sahip olmasına rağmen bu aktörlerden daha az etkili olduğu gözlenmiştir.

Tabloda yer alan tüm hesaplar yaptıkları paylaşımlar da dâhil detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak taga katılanların, uluslararası etkiye sahip olan bazı kurum ve kişileri etkilemek amacıyla tweetlerinde mention yaptıkları için ön plana çıkan 1, 2, 3, 4, 5 ve 11'inci aktörler sırasıyla, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü, Avrupa Konseyi, ABD resmi başkanlık hesabı, HDP Genel Merkezi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Birleşmiş Milletlerdir. Diğer 19 aktörden 14'üncüsü Uluslararası bir kurum gibi görünen Young Internationalist Women adlı kullanıcı hesabıdır. Ancak bu hesabın profil fotoğrafında PKK örgütü üyesi olduğu anlaşılan kadınların fotoğrafı bulunmakta ve bu hesap incelendiğinde yapılan paylaşımların hemen hepsinin PKK örgütünü öven ya da Türkiye Cumhuriyeti'ni suçlayan paylaşımlar olduğu görülmektedir. 20'inci aktör incelendiğinde; isminin, hesap bilgilerinin ve tüm paylaşımlarının İngilizce olduğu, ancak Türkçe ve Kürtçe isimli hesapların fotoğraf, video ve Türkiye aleyhine yazılmış İngilizce paylaşımlarını retweetlediği görülmektedir. Bununla birlikte bazıları tweet, bazıları da retweet olmak üzere Türkiye'nin Kuzey Irak, Suriye, Kıbrıs, Karabağ ve Libya politikaları aleyhinde çok sayıda paylaşımına rastlanmıştır ve bu hesaptan yapılmış paylaşımlarının yaklaşık % 90'nın Türkiye ile ilgili olduğu görülmüştür. 24'üncü 25'inci aktörlerin de, 20'inci aktörle tamamen benzer bir nitelikte olduğu diğerlerinden farklı olarak 24'üncü aktörün profil resmi alanında Abdullah Öcalan'a ait bir sözün olduğu, 25'inci aktörün de bazı paylaşımlarının Almanca olduğu gözlemlenmiştir. İncelemelerde 20, 24 ve 25'inci aktörlerin yabancı olduğu kanaatine varılmıştır. Bunların dışındaki diğer aktörler yani 6, 7, 8, 9, 10, 12, 18, 19, 21, 22, 23'üncü aktörler Kürtçe; 13, 15'inci Türkçe; 17'inci aktör ise İngilizce hesap ismi kullanmıştır. Bu aktörlerin hepsinin hesabında PKK'yı öven ve Türkiye'yi baskıcı, otoriter ve şiddet yanlısı 'faşist' bir devlet olarak yansıtan Türkçe ve Kürtçe paylaşımlara rastlanmıştır. Bu kişilerin ise Türkiye uyruklu olduğu kanaatine varılmıştır.

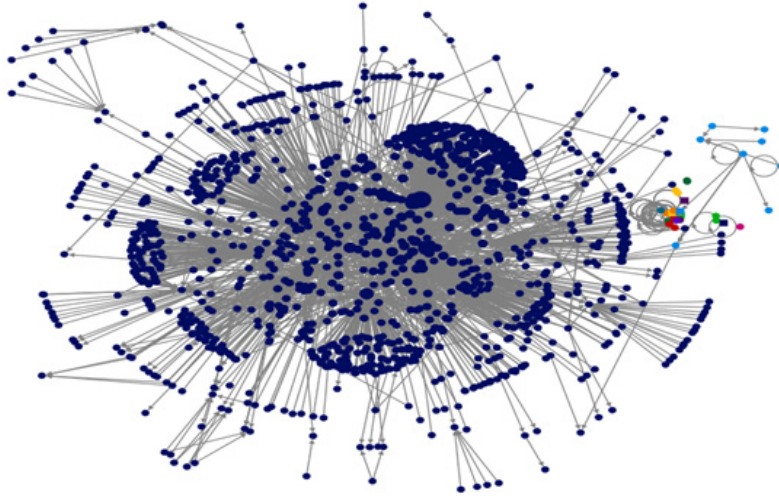
FETÖ Örgütü #StopKillingPoliticalPrisoners Hashtagine İlişkin Bulgular

15 Temmuz 2016 yılında gerçekleştirilen askeri darbe girişiminden sonra örgüt üyesi olduğu belirlenenler tutuklanmış, örgütle doğrudan ya da dolaylı bağı olan kamu çalışanları, Kanun Hükmünde Kararnamelerle (KHK) görevlerinden ihraç edilmiştir. Örgüt üyelerinden bazıları da illegal yollarla yurt dışına çıkmış ve çeşitli Avrupa ülkelerinden sığınma talep etmişlerdir. Özellikle yurt dışında olan örgüt üyeleri başta olmak üzere örgüte halen bağlılığı olan ya da sempati duyanlar, örgütün motivasyonunu diri tutmak için yurt dışında sık sık aktiviteler düzenlemekle birlikte yurt içindekilerin de motivasyonun sağlanması için her gün düzenli olarak hashtag aktivizmi yapmaktadırlar.

Bu çalışma kapsamında düzenli olarak izlenen FETÖ hesaplarından birinin her hafta düzenli olarak hashtag programı yayınladığı ve takipçilerin bu hashtaglere katılım sağlaması istediği görülmüştür.

FETÖ olarak adlandırılan örgütün, hashtag aktivizmi çerçevesinde oluşturulan #StopKillingPoliticalPrisoners yani 'siyasi tutukluları öldürmeyi durdurun' adındaki tagına katılım sağlayan aktörlerin sosyal ağ analizi ve ağdaki paylaşımlara ilişkin kısmi içerik analizi yapılmıştır.

Aşağıda taga katılım sağlamış aktörlerin aralarındaki bağları gösteren grafiğe yer verilmiştir.

Şekil 2. # StopKillingPoliticalPrisoners tagındaki aktörler ve aralarındaki bağların grafiği (Harrel-Koren Fast Multiscale Algoritması)

Yukarıdaki grafiğin merkezinin ve çeperlerinin bağlantı şekillerinde farklılık olduğu görülmektedir. Merkezde birbirileriyle çok sayıda bağlantısı olan aktörlerin oluşturduğu bir küme vardır. Bu kümenin etrafına konumlanmış bazıları büyük bazıları ise küçük kümeler olduğu görülmektedir. Kümeler arasındaki bağlantılar 'hub'lar aracılığıyla sağlandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4: # StopKillingPoliticalPrisoners tagında yer alan aktörlere ait grafik matrisleri

Grafik matrisi	Değerler
Bağlantı tipi (Graph type)	Yönlü (Directed)
Aktörler (Vertices)	1140
Tekli bağlantı (Unique edges)	1997
Tekrarlanan bağlantılar (Edges with duplicates)	553
Toplam bağlantı (Total edges)	2550
Kimseye bağlı olmaksızın kendi kendine tweet atanlar (self-loop)	80
Aktörlerin karşılıklı eşleşme oranı (Reciprocated vertex pair ratio)	0
Bağlı karşılıklı bağlantı oranı (Reciprocated edge ratio)	0
Bağlı bileşenler (Connected components)	23
Tek aktör bağlantılı bileşenler (Single-vertex connected components)	16
Bağlı bileşenlerdeki maksimum aktör sayısı (Maximum vertices in a connected component)	1105
Bağlı bileşenlerdeki maksimum bağlantı sayısı (Maximum edges in a connected component)	2472
Çap (Maximum geodesic distance -diameter)	10
Ortalama patika uzunluğu (Average geodesic distance)	3,816582
Yoğunluk (Graph density)	0,001656578
Birimsellik (Modularity)	0,142542

Tablo 4'e bakıldığında taga katılan aktörlerin sayısının bin 140 olduğu, toplam bağlantı sayısının 2 bin 550 olduğu görülmektedir. Bu bağlantıların bin 997'sinin tekli bağlantı olduğu, tekrarlanan bağlantıların sayısının ise 553 ile sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Yine karşılıklı eşleşme ve karşılıklı bağlantı oranları 0 olarak görülmüştür. Yani aktörlerin birbirilerine karşılıklı tweet attığı ya da birbirilerinin tweetlerini karşılıklı retweet ettiği durumlar söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Ağdaki yoğunluk oranı on binde 16, ağın çapı ise 10 olarak görülmüştür.

Biçimlenmiş örgüt yapılarında yoğunluğun düşük ve çapın büyük olduğu biçimsel olmayan örgüt yapılarında ise yoğunluğun daha fazla ve çapın daha küçük olduğu görülmektedir (Eren, 2018). Gerek Şekil 2'den gerekse de Tablo 4'ten anlaşıldığı kadarıyla tweetler ve retweetler belirli bir hiyerarşik düzene göre konumlanmış kümeler arasında piramitsel olarak dağıldığı ve

bu taga katılım sağlayan aktörlerin biçimsel bir örgüt yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5: #StopKillingPoliticalPrisoners tagında yer alan aktörlerin paylaşımlarına ait içerik analizi verileri

En çok mention alan hesaplar	Sayı	Tweetlerde yer alan hashtaglar	Sayı
2. aktörün kullanıcı adı	233	stopkillingpoliticalprisoners	627
1. aktörün kullanıcı adı	201	stuttgart	32
8. aktörün kullanıcı adı	158	berlin	27
3. aktörün kullanıcı adı	149	köln	27
4. aktörün kullanıcı adı	133	paris	27
7. aktörün kullanıcı adı	108	londra	27
adalet_bakanlik	84	brüksel	27
13. aktörün kullanıcı adı (4peacefulaction)	77	helpturkey	11
abdulhamitgul	76	türkei	7
10. aktörün kullanıcı adı	69	hastatutsaklaraözgürlük	5
Tweetler en çok kullanılan ke- limler	Sayı	Tweetlerin atıldığı alan adları	Sayı
rt	1871	twitter.com	124
hasta	790	tr724.com	19
özgürlük	725	instagram.com	1
hastatutsaklara	711		
#stopkillingpoliticalprisoners	627		
için	532		
bir	424		
ve	355		
2. aktörün kullanıcı adı	233		
tutsaklar	206		

En çok mention alan hesapların arasında Adalet Bakanlığının resmi hesabının ile Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'ün hesaplarının kullanıcı adları bulunması paylaşımları bir baskı unsuru olarak kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Diğer aktörlerin ise yoğun olarak mention almasının nedeni örgütün hiyerarşik yapıya göre paylaşım yapmasından kaynaklanmaktadır. Tag açanlar kümelerin 'hub'ı konumunda olan aktörleri mention yaparak paylaşımda buldukları için hem ilk paylaşım yapanların takipçileri hem de diğer 'hub'ların kümesinde yer alanlar, ilk atılan tweetleri, retweet ettiklerinden dolayı mention edilme sayısını artırmaktadırlar. Bu durum en çok mention yapılan küme hublarının pramitin ara katlarında olduğunu göstermektedir.

Paylaşılan tweetler içinde yer alan diğer hashtagler de belirlenmiştir. Türkçe hashtaglerden sadece bir tane yer almış ve yalnızca 5 kişi tarafından paylaşılmıştır. Diğer hashtaglerin 6'sının Avrupa'daki bazı kentlerin isimlerinden oluştuğu, kalan hashtaglerden birinin İngilizce birinin de Almanca dillerinden açıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgulara dayanarak, hashtagların yurt dışındaki etkili örgüt üyeleri tarafından açıldığı ve paylaşıldığı söylenebilir.

Tablo 6: #StopKillingPoliticalPrisoners tagında yer alan aktörlerin merkezilik ve yoğunluk dereceleri

Aktörler	İç Derece (In-Degree)	Dış Derece (Out-Degree)	Arasındalık Merkeziliği (Betweenness Centrality)	Yakınlık Merkeziliği (Closeness Centrality)	Özvektör Merkeziliği (Eigenvector Centrality)	Sayfa Değeri (PageRank)	Kümeleme Katsayısı (Clustering Coefficient)
1	185	1	316877,897	0,000	0,010	49,563	0,000
2	221	0	259933,877	0,000	0,024	45,062	0,000
3	106	0	167988,838	0,000	0,005	27,722	0,000
4	104	1	160507,734	0,000	0,003	27,208	0,001
5	0	52	132030,441	0,000	0,007	12,027	0,005
6	0	49	130031,928	0,000	0,007	10,165	0,004
7	84	0	117173,187	0,000	0,004	21,793	0,000
8	158	0	108969,891	0,000	0,019	32,424	0,000
9	0	46	91044,133	0,000	0,007	9,631	0,003
10	63	0	85651,192	0,000	0,003	16,553	0,000
11	10	18	62999,047	0,000	0,003	5,884	0,045
12	47	0	55587,821	0,000	0,002	11,709	0,000
13	47	0	52498,826	0,000	0,002	10,984	0,000
14	64	0	51407,064	0,000	0,004	11,630	0,000
15	0	17	38618,737	0,000	0,005	3,538	0,000
16	1	17	37654,641	0,000	0,003	3,696	0,013
17	29	0	35009,016	0,000	0,001	7,426	0,000
18	59	0	34847,956	0,000	0,004	10,672	0,000
19	21	0	33986,661	0,000	0,000	7,185	0,000
20	21	1	32121,741	0,000	0,001	6,346	0,002
21	27	0	31582,779	0,000	0,001	6,984	0,000
22	31	0	31036,846	0,000	0,002	6,587	0,001
23	0	10	26276,625	0,000	0,004	2,078	0,000
24	47	0	26101,398	0,000	0,003	8,699	0,000
25	0	12	21533,440	0,000	0,005	2,567	0,008

Tablo 6'da toplamda bin 140 aktör arasında en yüksek arasındalık merkeziliği, özvektör merkeziliği ve PageRank derecelerine sahip ilk 25 aktör yer almaktadır. Merkezilik derecelerine göre sıralanmış bu aktörlerden 1, 3, 4, 13'üncü aktörlere ait hesaplar kurumsal bir görünüm sergilemektedir. Paylaşımlarının önemli bir bölümünde FETÖ örgütü üyelerine yapılan operasyonlar ve üyelere ait haberler oluşturmaktadır. Bazen de HDP ve Kürtleri konu edinen paylaşımlarda bulunulmakla birlikte paylaşımlarda doğrudan PKK'ya yönelik içeriklere yer verilmemektedir. 1'inci aktör Türkçe paylaşımlar yaparken, 3, 4 ve 13. aktörler çoğunluğu İngilizce olmak üzere, zaman zaman Türkçe de dâhil farklı dillerde paylaşımlarda bulunmaktadır.

Aktörlerden 14'üncüsü Adalet Bakanlığının resmi Twitter hesabı, 18'incisi ise Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'ün Twitter hesabıdır. Bu hesapların listede olma nedeni örgüt elemanları tarafından sıkça mention edilmeleridir. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,12, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25'inci aktörler ise şahsi hesaplar olup bu hesaplardan düzenli olarak FETÖ yanlısı paylaşımlar yapılmaktadır.

2'inci aktör ise, çok ünlü bir yazarın oğlu olmakla birlikte kendisi de bir yazar olarak bilinen ve yurtdışında yaşayan biridir. Sol eğilimli kimliği ile bilinen aktör, daha önce sırasıyla Özgürlük ve Dayanışma Partisi'den (ÖDP) ve Halkların Demokratik Partisi'nden (HDP) milletvekili aday adayı olmuş, birincisinde yasal nedenlerden, ikincisinde ise aday gösterilmediği için seçilememiştir. Hesabında daha çok sol görüşlü ve hükümet karşıtı paylaşımlar yapan 2'inci aktörün tweetleri örgüt üyeleri tarafından sık sık retweet edilmektedir. Bu aktör, zaman zaman FETÖ örgütü lehine paylaşımlar yapmakla birlikte örgütün hashtaglerine de katılım sağlamaktadır. Örgüt üyelerinin hesaplarında yapılan paylaşımlarda yer alan fotoğraf ve videolardan, bu aktörün, zaman zaman örgütün yurt dışındaki aktivitelerine bizzat katılım sağladığı anlaşılmaktadır.

Yine incelenen hesaplardan elde edilen farklı bir bulgu da HDP'li üst düzey bir siyasetçi adına yapılmış paylaşımlardır. Bir HDP'li siyasetçinin FETÖ örgütünün açtığı taglara sık sık katılım sağladığı ve bu milletvekiline ait tweet, resim ve videoların örgüt üyelerinin hesaplarından çok sık retweet edilip paylaşıldığı belirlenmiştir. PKK üyeleri ve sempatanları tarafından açılan taglar incelendiğinde çok sayıda üst düzey HDP'li siyasetçinin taglara katılım sağladığı ve içeriği PKK ve Kürt milliyetçiliği olan çeşitli paylaşımlar yaptıkları gözlenmiştir. Ama FETÖ örgütünün taglarına katılım sağlayan HDP'li siyasetçinin paylaşımlarına PKK taglarında rastlanılmamıştır. Bu siyasetçiye ait hesap incelenmiş, diğer HDP'li siyasetçilerin aksine paylaşımlarında PKK ve Kürt milliyetçiliğine dair herhangi bir içerikle karşılaşılmamış, daha çok

hükümete yönelik eleştiriler, kısmen de FETÖ üyelerinin haklarının ihlallerine yönelik paylaşımlar tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler terörizmin hem bağlamını hem de stratejisini değiştirmiştir. Weimann'ın (2008: 74) da ifade ettiği üzere artık postmodern terörizm söz konusudur. Teröristler artık sadece konvansiyonel silahlara bağlı kalmamakta, sosyal medyayı da amaçlarına ulaşmak için bir silah olarak kullanmaktadır.

Sosyal medya insanların çeşitli siyasi bilgilere ve siyasi propagandalara maruz bırakılmasına imkan vermektedir. Bu durum doğal olarak siyasi kutuplaşmaya ve siyasi teröre yol açabilmektedir (Asongu vd., 2019: 215). Terörizm için bunu yapabilmenin yolu, egemen ideolojiyi ya da iktidarı önemli ahlaki ihlallerde bulunmakla suçlayarak ahlaki bir öfke yaratmaktan geçmektedir (Sageman, 2008). Bu çalışmaya konu olan (StopKillingPoliticalPrisoners) 'politik tutukluları öldürmeyi durdurun' ve (TurkeyUsesChemicals) 'Türkiye kimyasal kullanıyor' hashtaglerinin isimlerine bakıldığında Türkiye'de yetkili otoritelerin önemli ahlaki ihlallerle suçlandığı görülmektedir. Bu suçlamalarla toplumsal öfke yaratılmasının amaçlandığı söylenebilir.

İdeolojik olarak taban tabana zıt iki örgütün de benzer bir strateji kullandığı görülmektedir. Ancak yapılan sosyal ağ analizlerinde örgütlerin yapılarında ve taktiklerinde farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Örgütlerin ağ bağlantılarını gösteren grafiklere ve grafik matrislerini gösteren tablolara bakıldığında PKK örgütünün daha yatay ama daha yoğun bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Daha dikey bir yapıya sahip olan FETÖ örgütünün ilişkilerinin ise kısmi bir hiyerarşik düzene göre olduğu düşünülmektedir. Bunu, ağların yoğunluk oranlarına ve çaplarına bakarak söylemek de mümkündür. Sosyal ağlarda aktör sayısı ile yoğunluk ters orantılıdır. Aktör sayısı arttıkça etkileşim yoğunluğunun azalması gerekmektedir (Ağcasulu, 2018: 1923). Fakat PKK örgütü hashtaginde aktör sayısı, FETÖ örgütü hashtagine göre % 17,5 daha fazla olmasına rağmen yine yoğunluğu beklenenin çok üzerinde, yani FETÖ'ye kıyasla % 312 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çap büyüklüğüne bakıldığında ise PKK örgütü sosyal ağı içinde çap 7, FETÖ örgütü sosyal ağı içinde 10 olarak görülmektedir. FETÖ grafiğinin merkezinde yoğun bağlantılı büyük bir grup görülse de çok sayıda kümenin aktörlerinin hublarla bir birine bağlandığı ve bu aktörlerin, hublar dışında başka bağlantıları sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu durum bize, PKK üyelerinin ilişki kurarken daha az hiyerarşik davrandığını ve birbirileri ile daha yakın ilişkide

olduğunu FETÖ üyelerinin ise belirli bir hiyerarşiye göre ilişki kurduğunu göstermektedir.

Uluslararası işbirlikleri açısından bakıldığında FETÖ örgütünün daha uluslararası olduğu izlenimi vardır. Ancak, durumun daha farklı olduğu düşünülmektedir. Örgütün uluslararası izlenimi vermesi, ABD ve Avrupa'nın birçok ülkesine iltica etmiş mensuplarının bulunmasından kaynaklanmaktadır. FETÖ örgütü bağlantıları arasında belli sayıda yabancı aktörler olmakla birlikte bu bağlantılar sınırlıdır. Ayrıca özvektör ve arasındalık merkeziliği ölçülerine göre en etkili 25 kişilik listelere bakıldığında FETÖ örgütü arasında yabancı kişi ve kuruluşların olmadığı anlaşılmaktadır. Dünya liderleri ve uluslararası kurumların listede görünme nedenleri sadece örgütün onların dikkatini çekmek için mention yapmasından kaynaklanmaktadır.

Çok sayıda yabancı aktör barındıran PKK örgütünün sosyal ağının en etkili 25 kişi listesi içinde 3 yabancı aktörün olduğu belirlenmiştir. Bu aktörlerin arasındalık ve özvektör merkezilik oranlarının yüksek olması yani PKK'lı grupların arasında aracı aktör konumunda olmaları, örgütün organize olması ve uluslararası gündem yaratması açısından örgütü yönlendirdikleri kanaati uyandırmaktadır. Kullanıcı hesaplarında kendilerini insan hakları aktivisti olarak lanse eden bu yabancı aktörlerden normal şartlarda beklenen, paylaşımlarının öncelikle kendi kişisel gündemleri hakkında olması, sonrasında dünyanın farklı yerlerindeki insan hakları ihlallerine yönelik paylaşımlar yapması ve ara sıra da destekledikleri örgütün aktivizmine katılım sağlama-larıdır. Ancak PKK örgütüne katılım sağlayan aktörlerin paylaşımlarının çok önemli bir bölümü Türkiye aleyhine yapılan paylaşımlardan oluşmaktadır.

PKK örgütünde etkili olan yabancı aktörlerin FETÖ örgütünde aynı oranda etkili olmamasının nedenini, örgütün yapısına bağlamak da mümkündür. PKK üyeleri ve sempatanlarının ABD ve Avrupa'nın birçok yerine dağılmış olmasına rağmen FETÖ gibi hiyerarşik ve kontrollü bir örgüt yapısına sahip olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle FETÖ örgütü daha kolay organize olabilmektedir. Yurt dışındaki PKK'lı grupların hashtaglerinde yabancı aktörlerin etki derecelerinin yüksek olması ve etki derecesi yüksek diğer örgüt üyeleri ile bağlantılarının olması, bu aktörlerin paylaşımlarının hashtaglerin açılmasından kısa bir süre sonra olması, örgütün organize olma konusunda yabancı aktörlerden yararlandığı kanaatini oluşturmuştur.

Örgütler arasındaki ayrışmalar kadar birliktelikler de büyük önem taşımaktadır. İdeolojik yaklaşım ve ulaşılmak istenen hedef açısından taban tabana zıt olduklarını belirttiğimiz bu örgütlerin, ortak paydalarda buluşarak işbirliği yapabildikleri de gözlemlenmiştir. Her iki örgütün buluştuğu ortak

amaç, egemen söylemin yapı bozuma uğratılmasıdır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de suç ve terör örgütlerinin aralarında ağ kurması, iş birliği yapması; uzmanlıklarını birleştirilmesine ve faaliyetlerinin genişlemesine olanak tanımaktadır. Örgütler, birbirilerine rakip olarak davranmak yerine eylemsel tecrübelerini ve kaynaklarını paylaşabilmektedir (Ronfeldt ve Arquilla, 2001b: 344). Nitekim araştırma süresi boyunca incelenen ve analiz edilen bazı hashtaglerde her iki örgüt üye ve sempatizanlarının paylaşımında bulunması ve özellikle de aynı söylem ve yaklaşım içinde olması, aralarında bir iş birliği olduğu kanaati uyandırmıştır. Bazı siyasetçilerin sosyal medya paylaşımları da bu kanaati güçlendirmiştir. PKK örgütü ile HDP arasındaki organik bağ, Türkiye kamuoyu tarafından bilinmekle birlikte, HDP’liler tarafından da kabul edilmektedir. Ancak Türkiye medyasında sık sık görünür olan HDP’li bir üst düzey siyasetçinin, partili arkadaşlarının aksine PKK ve Kürt milliyetçiliği konusunda söylem geliştirdiğine yönelik herhangi bir paylaşım rastlanılmamış, aksine FETÖ örgüt üyelerine yönelik bazı paylaşımlarda bulunduğu ve FETÖ örgütü üyeleri arasında çok büyük teveccüh gördüğü belirlenmiştir. Yine daha önce sosyalist ilkelere bağlılığı ile bilinen eski adı Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) şimdiki adıyla Sol Parti ve de etnik bir parti olup Marksist bakış açısına sahip olan HDP’den milletvekili aday adayı olmuş ünlü bir yazarın FETÖ sosyal ağında etki düzeyi yüksek ikinci isim olarak tespit edilmiş olması oldukça dikkat çekicidir.

Sonuç olarak sosyal medyanın ortaya çıkışının terör örgütleri için yeni fırsatlar yarattığı ve kolluk kuvvetleri ile istihbarat teşkilatları için zorluklar getirdiği söylenebilir. Bilişim teknolojilerinin terör örgütleri tarafından kullanılması yeni bir durum değildir. Ancak, kolluk kuvvetleri ve istihbarat teşkilatlarının bu yeni aktivizme karşı takip ve önleme mücadelesini daha geniş bir odaklanma olmaksızın (Dean vd., 2012) eski yaklaşımla sürdürmesinin pek etkili olmayacağı kanaati oluşturmuştur. Arquilla ve Ronfeldt (2001: 15) ağlarla savaşmak için yine ağa ihtiyaç olduğu, terör örgütlerine karşı etkili bir mücadele yürütmek isteyen hükümetlerin, düşmanları gibi örgütsel tasarımlar ve stratejiler uygulamak durumunda kalabileceğini söylemektedir. Onlara göre bu düşmanı yansıtmak değil, bilgi çağında ağ formlarının yükselişi hakkında aynı tasarım ilkelerinden yararlanmayı öğrenmek anlamına gelir. Bu ilkeler, kısmi anlamda teknolojik yeniliğe bağlıdır. Esas anlamda organizasyonel ve doktrinel olarak kurumlar arası yeni bir işbirliği oluşturmak yeni bir mekanizmalar inşa etmek gereklidir.

Kaynakça

- Ağcasulu, H. (2018). Sosyal bilimlerde ilişkileri inceleyen bir yöntem : sosyal ağ analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel sayı), 1915–1933.
- Amedie, J. (2015). The impact of social media on society. *Pop Culture Intersections*. 2.
- Arquilla, John ve Ronfeldt, D. (2001). The advent of netwar (revisited). Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 1–28). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.
- Asongu, S. A., Orim, S. M. I. ve Nting, R. T. (2019). Terrorism and social media: global evidence. *Journal of Global Information Technology Management*, 22(3), 208–228.
- Bandura, A. (1996). Failures in self-regulation : energy depletion or selective disengagement ? *Psychological Inquiry*, 7(1), 20–24.
- Bennett, J. (2014). Behold the power of #hashtag feminism. *TIME Magazine*. Erişim adresi: <https://time.com/3319081/whyistayed-hashtag-feminism-activism/>
- Beşer, M. (2014). Organize suç ve terör örgütleri ile mücadelede önleyici istihbarat hizmeti için matematiksel yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16(Özel Sayı 1), 206–211.
- Bozkurt, A. (2013). Sosyal medyanın “Gezi”deki rolü. *Bilişim Dergisi*, 156(54), 19–26.
- Brams, S. J., Mutlu, H. ve Ramirez, S. L. (2006). Influence in terrorist networks: from undirected to directed graphs. *Studies in Conflict and Terrorism*, 29(7), 703–718.
- Bright, D., Brewer, R. ve Morselli, C. (2021). Using social network analysis to study crime: Navigating the challenges of criminal justice records. *Social Networks*, 66(Şubat), 50–64.
- Bright, D., Whelan, C. ve Harris-Hogan, S. (2020). On the durability of terrorist networks: revealing the hidden connections between jihadist cells. *Studies in Conflict and Terrorism*, 43(7), 638–656.
- Burcher, M. ve Whelan, C. (2015). Social network analysis and small group ‘dark’ networks: an analysis of the London bombers and the problem of ‘fuzzy’ boundaries. *Global Crime*, 16(2), 104–122.
- Bürhan, Y., Baykara, M. ve Daş, R. (2017). Sosyal ağ analizi ve veri görselleştirme araçlarının incelenmesi ve uygulamalı karşılaştırılması. *2017 International Artificial Intelligence and Data Processing Symposium (IDAP)*, 1–5.
- Clauset, A., Moore, C. ve Newman, M. E. J. (2008). Hierarchical structure and the prediction of missing links in networks. *Nature*, 453(7191), 98–101.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent boys: the culture of the gang*. Glencoe-UK: Free Press.
- Cohen, A. K. ve Short, J. F. (1958). Research in delinquent subcultures. *Journal of Social Issues*, 14(3), 20–37.
- Conway, M. (2002). Reality bytes: Cyberterrorism and terrorist “use” of the Internet. *First Monday*, 7(11), 1–17.
- Conway, M. (2006). Terrorism and the Internet: new media - new threat? *Parliamentary Affairs*, 59(2), 283–298.
- Danitz, T. ve Strobel, W. P. (2001). Networking dissent cyber activists use the Internet to promote democracy. Burma. Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 129–170). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.

- De Armond, P. (2001). Netwar in the emerald city: WHO protest strategy and tactics. In Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 201–238). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.
- Dean, G., Bell, P. ve Newman, J. (2012). The dark side of social media : review of online terrorism. *Pakistan Journal of Criminology*, 3(4), 191–210.
- Demir, Y. (2020). Sosyal medyanın gündem belirleyicileri : Twitter’ da gündem belirleme süreci üzerine bir sosyal ağ analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 51, 1–19.
- Denning, D. E. (2001). Activism, hactivism, and cyberterrorism: the Internet as a tool for influencing foreign policy. Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 239–288). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.
- Eilstrup-Sangiovanni, M. ve Jones, C. (2008). Assessing the dangers of illicit networks: why al-Qaida may be less threatening than many think. *International Security*, 32(1), 7–44.
- Eren, Z. (2018). Biçimsel ve biçimsel olmayan örgüt yapılarının sosyal ağ analizi: öneri ve güven ağları örneği. *Hacettepe University Journal of Education*, 34(4), 1121–1142.
- Eteman, F. S., Gürsakal, N. ve Tüzüntürk, S. (2014). NodeXL ile sosyal ağ analizi : # akademikzam örneği. 15. *Uluslararası Ekonometri, Yöneylem Araştırmaları ve İstatistik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2016, 464–482.
- Gençer, M. (2017). Sosyal ağ analizi yöntemlerine bir bakış. *Yıldız Social Science Review*, 3(2), 19–34.
- Gialampoukidis, I., Kalpakis, G., Tsikrika, T., Vrochidis, S. ve Kompatsiaris, I. (2017). Key player identification in terrorism-related social media networks using centrality measures. *Proceedings - 2016 European Intelligence and Security Informatics Conference, EISIC 2016*, i, 112–115.
- Glasser, S. B. ve Coll, S. (2005). e-Qaeda, in a real war, a cyber war: the web as weapon. *Washington Post*. Erişim adresi: <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/08/08/AR2005080801018.html>
- Goodman, S. E., Kirk, J. C. ve Kirk, M. H. (2007). Cyberspace as a medium for terrorists. *Technological Forecasting and Social Change*, 74(2), 193–210.
- Gülpınar-Demirci, V. (2020). Ağ bilimi. V. Gülpınar-Demirci ve A. M. Çilingiroğlu (Ed.), *Sosyal Ağ Analizi Yöntem ve İşletme Uygulamaları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gürsakal, N. (2009). *Sosyal ağ analizi*. Bursa: Dora Yayınları.
- Güzeller, C. O., Eser, M. T. ve Aksu, G. (2016). *Ucinet ile sosyal ağ analizi*. Ankara: Maya Akademi.
- Harris-Hogan, S. (2013). Anatomy of a terrorist cell: A study of the network uncovered in Sydney in 2005. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 5(2), 137–154.
- Hashemi, M. ve Hall, M. (2019). Detecting and classifying online dark visual propaganda. *Image and Vision Computing*, 89, 95–105.
- Hossain, M. S. (2015). Social media and terrorism. *South Asian survey*, 22(2), 136–155.
- Kenney, M., Coulthart, S. ve Wright, D. (2017). Structure and performance in a violent extremist network: the small-world solution. *Journal of Conflict Resolution*, 61(10), 2208–2234.
- Kervankıran, İ., Sert-Eteman, F. ve Çuhadar, M. (2018). Türkiye’de iç turizm hareketlerinin sosyal ağ analizi ile incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 29–50.
- Khomami, N. (2017). #MeToo: How a hashtag became a rallying cry against sexual harassment. *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/20/women-worldwide-use-hashtag-metoo-against-sexual-harassment>

- Klausen, J. (2015). Tweeting the Jihad: Social media networks of Western foreign fighters in Syria and Iraq. *Studies in Conflict and Terrorism*, 38(1), 1–22.
- Krebs, V. (2002). Mapping networks of terrorist cells. *Connections*, 24(3), 43–52.
- Pedahzur, A. ve Perliger, A. (2006). The changing nature of suicide attacks : A social network perspective. *Social Forces*, 84(4), 1987–2008.
- Perliger, A. ve Pedahzur, A. (2011). Social network analysis in the study of terrorism and political violence. *PS - Political Science and Politics*, 44(1), 45–50.
- Ressler, S. (2006). Social network analysis as an approach to combat terrorism: past, present, and future research. *Homeland Security Affairs*, 2(2), 1–10.
- Ronfeldt, D. ve Arquilla, J. (2001a). Emergence And Influence Of The Zapatista social netwar. Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 171–200). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.
- Ronfeldt, D. ve Arquilla, J. (2001b). Networks, netwars, and the fight for the future. *First Monday*, 6(10). Erişim adresi: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/889/798?inline=1>
- Ronfeldt, D. ve Arquilla, J. (2001c). What next for networks and netwars? In Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 311–362). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.
- Sageman, M. (2008). Explaining terror networks in the 21st century. *Footnotes*, 36(5).
- Schwartz, D. M. ve Rouselle, T. D. A. (2009). Using social network analysis to target criminal networks. *Trends in Organized Crime*, 12(2), 188–207.
- Sevgi, H. (2018). *Sosyal medya ve sendikalar : Almanya, Fransa, Hollanda, Polonya ve Türkiye örneği Üzerine Bir Sosyal Ağ Analizi Araştırması*. Uludağ Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Sullivan, J. P. (2001). Gangs, Hooligans, And Anachists-The Vanguard of netwar in the streets. Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks And netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 99–128). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.
- Sykes, G. M. ve Matza, D. (1957). Techniques of neutralization : a theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664–670.
- Tunalı, V. (2016). *Sosyal ağ analizine giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Weimann, G. (2006). Terror on the Internet: the new arena, the new challenges. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/238077713%0ATerror>.
- Weimann, G. (2008). The psychology of mass-mediated terrorism. *American Behavioral Scientist*, 52(1), 69–86.
- Williams, P. (2001). Transnational criminal networks. Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 61–98). Santa Monica-CA/ ABD. RAND Yay
- Wonneberger, A., Hellsten, I. R. ve Jacobs, S. H. J. (2021). Hashtag activism and the configuration of counterpublics: Dutch animal welfare debates on Twitter. *Information Communication and Society*, 24(12), 1694–1711. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1720770>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Zanini, M. ve Edwards, S. J. A. (2001). The net working of terror in the information age. In Jahn Arquilla ve D. Rnnfeldt (Ed.), *Networks and netwars : the future of terror, crime, and militancy* içinde (s. 29–60). Santa Monica-CA/ ABD: RAND.